Юридичні науки

УДК 343.3/.7

Чижденко Олександр Олександрович
студент
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

РОЗМЕЖУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 364 КК ТА СТ. 365

Анотація. *На практиці іноді виникають складнощі при кваліфікації, пов'язані з розрізненням складів злочинів, передбачених ст. 364 та ст. 365 КК, тому дана стаття має на меті вирішення цього питання.*

Ключові слова: *кваліфікація, злочин, службове становище, форма вини, суб'єкт злочину.*

На практиці іноді виникають складнощі при кваліфікації, пов'язані з розрізненням складів злочинів, передбачених ст. 364 (Зловживання владою або службовим становищем) та ст. 365 КК (Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу), тому слід визначити чітке розмежування між ними.

Відмінності в об'єктивній стороні. Обидва злочини обов'язково повинні бути зумовлені службовим становищем винного та пов'язані з його владними чи службовими повноваженнями, але перевищення влади проявляється лише в діях, а службове зловживання може бути вчинено як у формі дії, та і бездіяльності. Характерною ознакою об'єктивної сторони перевищення влади є також те, що при вчиненні цього злочину особа хоча і здійснює ті чи інші службові діяння, проте вони не тільки не входять до його компетенції, а й явно виходять за межі наданих суб'єкту прав і повноважень, а при вчиненні службового зловживання, винний

використовує надані йому службові повноваження, тобто діє в межах своєї компетенції, але робить це всупереч інтересам служби.

При перевищенні влади для вирішення питання про те, чи виходять вчинені службовою особою дії за межі її повноважень, необхідно чітко визначити межі її компетенції, з'ясувавши яким нормативним актом вона регламентується і які саме положення цього акта були порушені, та відсутність стану крайньої необхідності. Судова практика виділяє декілька форм вчинення цього злочину, а саме: дій, які є компетенцією вищестоящої службової особи цього відомства чи службової особи іншого відомства; виконання яких дозволяється тільки в особливих випадках, або з особливого дозволу, або з додержанням особливого порядку, – за відсутності цих умов; які могли бути вчинені лише колегіально, а винний вчинив їх одноособово; які ніхто не має права виконувати або дозволяти.

Щодо службового зловживання слід зауважити, що таким може бути діяння особи, обумовлене її службовим становищем і пов'язане зі здійсненням нею своїх службових (владних) повноважень. Тобто такими не можуть бути, коли особа, домагаючись необхідного їй рішення, використовує для цього свої особисті зв'язки, свій авторитет, впливовість посади, дружні чи родинні стосунки з іншими службовими особами тощо. Тому для притягнення особи до відповідальності за ст. 364, як і за ст. 365, важливо встановити характер, зміст та обсяг повноважень, виявити коло тих службових обов'язків, які визначають компетенцію службової особи та встановлюються відповідними нормативними актами. До службового зловживання можна віднести, такі діяння, як незаконна експлуатація праці підлеглих в особистих інтересах; неправомірне сприяння фізичним чи юридичним особам у здійсненні господарської діяльності; зловживання у процесі приватизації держаного майна, реєстрації суб'єктів господарської діяльності, видачі ліцензій на право зайняття такою діяльністю; недоцільне використання фінансових коштів, службових приміщень, обладнання,

транспорту; незаконна передача комерційним організаціям фінансів та кредитів, призначених для загальнодержавних цілей; потурання злочинам та їх приховання тощо. У всіх цих випадках протиправне діяння службової особи може бути кваліфіковане за ст. 364 КК за умови, що воно не передбачене іншими, спеціальними нормами (ч. 2 ст. 149, ч. 2 ст. 159, ч. 2 ст. 169, ст. 210, ч. 2 ст. 256, ч.2 ст. 308, ст. 423 тощо). Їх одночасне застосування можливе лише за наявності реальної сукупності.

Обидва є злочинами з матеріальним складом і визнаються закінченими при заподіянні наслідків у вигляді істотної шкоди правам, свободам та інтересам фізичних чи юридичних осіб або державним чи громадським інтересам (це як матеріальна шкода, так і шкода нематеріального характеру: 106 істотною шкодою, якщо вона полягає у заподіянні матеріальних збитків, вважається така, що в 100 та більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; якщо вона має нематеріальний вимір, – це оцінне поняття, яким, зокрема, охоплюється порушення політичних, трудових, житлових та інших прав і свобод людини і громадянина, підрив авторитету і престижу органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, порушення громадського порядку, створення обстановки, що утруднює установі, організації, підприємству здійснення основних функцій тощо). За їх відсутності діяння оцінюється за спрямованістю умислу винного як незакінчений злочин або проступок.

Суб'єктивна сторона обох злочинів характеризується умисною або змішаною формою вини. При цьому діяння вчинюється лише з прямим умислом, а щодо наслідків вина може бути як у формі умислу, так і необережності. У цілому злочин визнається умисним. Різниця в суб'єктивній стороні цих злочинів полягає в тому, що для перевищення влади мотив та мета можуть бути різними і на кваліфікацію злочину, як правило, не впливають, а для службового зловживання обов'язковою

ознакою є мотив: корисливий, інші особисті інтереси або інтереси третіх осіб.

Також зміни до Кримінального кодексу від 21 лютого 2014 року зумовили різницю в суб'єкті між досліджуваними злочинами. Так тепер суб'єктом перевищення влади може бути лише працівник правоохоронних органів, а службового зловживання – будь-яка службова особа.

Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
2. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов., – Х. : Право, 2013.
3. Андрушко П. П. Злочини у сфері службової діяльності: кримінально-права характеристика : навчальний посібник / П. П. Андрушко, А. А. Стри-жевська – К. : Юрисконсульт, 2006. – 342 с.